

О.Б. Чернега (Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Україна)
Ю.Г. Бочарова (Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Україна)

ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИМІРИ КОРПОРАТИВНОЇ АКТИВНОСТІ

У статті обґрунтовано необхідність застосування цивілізаційного підходу при дослідженні конкурентоспроможності міжнародних корпорацій в умовах глобальної конкуренції. Проведено аналіз і визначено цивілізаційні особливості корпоративної активності й ефективності.

Ключові слова: конкуренція, міжнародна корпорація, глобалізація, цивілізація, субмодель цивілізації, чинники успіху.

Табл. 4. Рис. 2. Літ. 17.

О.Б. Чернега (Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского, Украина)
Ю.Г. Бочарова (Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского, Украина)

ЦИВИЛИЗАЦИОННЫЕ ИЗМЕРЕНИЯ КОРПОРАТИВНОЙ АКТИВНОСТИ

В статье определена необходимость применения цивилизационного подхода к исследованию конкурентоспособности международных корпораций в условиях глобальной конкуренции. Проведен анализ и определены цивилизационные особенности корпоративной активности и эффективности.

Ключевые слова: конкуренция, международная корпорация, глобализация, цивилизация, субмодели цивилизации, факторы успеха.

O.B. Chernega (Donetsk National University of Economics and Trade named after M. Tugan-Baranovskyi, Ukraine)
U.G. Bocharova (Donetsk National University of Economics and Trade named after M. Tugan-Baranovskyi, Ukraine)

CIVILIZATIONAL DIMENSION OF CORPORATE ACTIVITIES

The article determines the necessity to apply the civilizational approach to the research in the field of international corporations' competitiveness under the conditions of global competition. The analysis is carried out to determine the civilizational features of corporate activities and efficiency.

Keywords: competition; international corporation; globalization; civilization; submodels of civilization; success factors.

Постановка проблеми. Трансформація суб'єктної архітектури міжнародних економічних відносин, активізація корпоративної активності, інтенсифікація конкуренції на світових ринках закономірно породжують питання про чинники, що визначають ефективність діяльності міжнародних компаній (МК) у глобальному конкурентному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, невирішені частини проблеми. Накопичений на сьогодні теоретичний базис [1; 3; 5; 9; 12; 15; 17], незважаючи на його фундаментальне значення, дає лише часткову відповідь на це питання та вимагає пошуку нових релевантних підходів до пояснення чинників успіху МК в умовах турбулентності зовнішнього середовища та глобальних зрушень.

Посилюється потреба в перегляді існуючих і формуванні нових методологічних засад дослідження успішності й активності МК на світових ринках.

Мета дослідження: теоретично й емпірично довести, що цивілізаційні характеристики країни базування міжнародної компанії є одним із впливових чинників корпоративної активності й успішності.

Основні результати дослідження. Багато років тому М. Портер визначав, що «глобалізація галузей та інтернаціоналізація фірм призводять до парадоксу. Велика спокуса припустити, що країна базування вже не відіграє ролі у забезпеченні міжнародного успіху її фірм. На перший погляд фірми стали важливішими за країни. Однак... конкурентна перевага створюється і утримується у тісному зв'язку з місцевими умовами. Різниця в структурі національних господарств і шкалі цінностей у національній культурі, державних установах та історій суттєво впливає на успіх в конкуренції. Роль країни базування анітрохи не ослабла, а навіть посилилася. Хоча, здавалося б, глобалізація конкуренції повинна зменшувати роль країни, насправді все якраз навпаки. За рідкісним винятком... країна базування набуває все більшого значення для забезпечення конкурентних позицій, оскільки є джерелом досвіду й технологій, на яких будується така конкурентна перевага» [7]. Позицію М. Портера розділяють й інші зарубіжні та українські вчені: Л. Антонюк [1], З. Бжезинський [2], М. Гельвановський [3], М. Грондон [4], С. Драйвер [14], Л. Конг [16], Д. Лал [6], А. Філіпенко [9], Ф. Фукуяма [10] та інші.

Успіх підприємств у конкурентній боротьбі є результатом впливу багатьох чинників (рис. 1), але все більше представників наукової спільноти сходяться у думці, що на авансцену глобальної конкурентної взаємодії виходять не окремі країни та їхні підприємства, а цивілізації – складні, спроможні до самоорганізації та саморозвитку поліетнічні, соціально-економічні системи, що характеризуються унікальною культурою, внутрішньою структурою, траєкторією, особливостями та динамікою розвитку та зберігають свою унікальність протягом великих періодів часу, а тому можуть бути «маркерами» для ефективного порівняльного аналізу.

Цивілізаційна приналежність країни базування може чинити різновекторний вплив на активність та ефективність діяльності міжнародної компанії, формуючи їхній «потенціал успішності», що пов'язано з різними культурними цінностями та настановами локальних цивілізацій. Саме вони визначають мотивацію, методи та форми організації господарської діяльності, особливості й форми реалізації економічних інтересів, стимули до зовнішньоекономічної діяльності, активність на міжнародних ринках, впливають на рівень трансакційних витрат суб'єктів господарювання тощо і, як наслідок, впливають на активність та успішність бізнесу в глобальному конкурентному середовищі [2; 4–10; 12–14; 16; 17].

Як засвідчує сучасна ділова практика й аналіз наукової літератури [1–6; 8–12; 14], сьогодні склалися та об'єктивно існують 3 типи цивілізаційної ідентичності, 3 моделі цивілізації (під моделлю цивілізації доцільно розуміти сукупність найбільш загальних відносно статичних наявних або латентних ознак цивілізації, які визначають її найважливіші типові особливості та потенціал

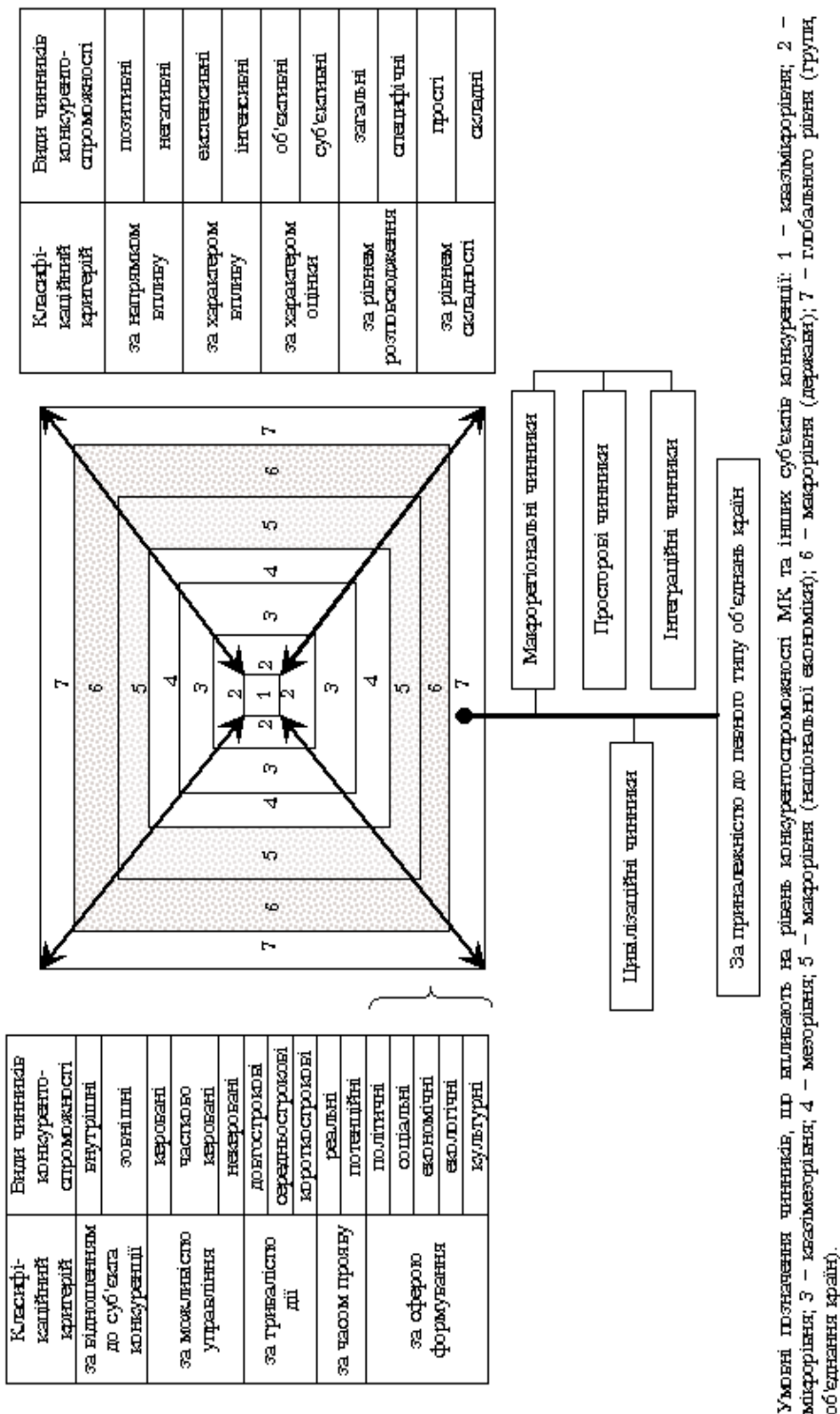

Рис. 1. Система чинників, які впливають на рівень конкурентоспроможності МК [12]

розвитку, найбільш повно відрізняють її від інших цивілізацій): модель західної, східної та пограничної цивілізації.

До найбільш важливих характеристик західної моделі цивілізації необхідно віднести: переважання індивідуальних цінностей та інтересів над груповими, відтворення егалітарної цивілізаційної парадигми; еволюційний тип розвитку; наявність ринкових відносин; переважання розподільчих принципів соціальної справедливості; активний розвиток підприємницької ініціативи; високий рівень раціоналізації діяльності; культ науки; активне перетворення світу. Східній моделі цивілізації притаманні: переважання групових цінностей та інтересів над індивідуальними; відтворення елітарної цивілізаційної парадигми; революційний тип розвитку; переважання зрівняльних принципів соціальної справедливості; активний розвиток патрон-клієнтських відносин; смиренність; споглядання. Пограничну модель цивілізації характеризують відносно гармонійне поєднання групових цінностей та інтересів з індивідуальними (особистими); поєднання особливостей західної та східної моделей; гетерогенність (як зазначає В. Хорос, «на відміну від цивілізацій, багатоманітність і навіть внутрішня суперечливість яких все ж «стягується» до одного ціннісно-інституційного «ядра», пограничні цивілізації включають різнорідні елементи або «ядра», які співіснують або навіть конфліктують один з одним, які скоріше знаходяться у стані симбіозу, ніж синтезу. Тому даним цивілізаціям (або цивілізаційним спільнотам) властива підвищена внутрішня конфліктність» [11]). При цьому кожній моделі цивілізації притаманна визначена кількість структурних елементів – субмоделей, тобто альтернатив певної моделі цивілізації, які характерні для певної групи країн, що виступають структурними елементами даної цивілізації та характеризуються схожими умовами онтогенезу (індивідуального розвитку).

Як засвідчують результати дослідження [5; 12], найбільшим реалізованим «потенціалом успішності» характеризуються міжнародні компанії, штаб-квартири яких знаходяться у країнах західної моделі цивілізації. Із 2000 найбільш успішних міжнародних компаній сучасного світу, за версією "Forbes", в середньому 55,9% – це компанії, штаб-квартири яких розташовані у країнах західної моделі цивілізації, 33,7% – східної моделі цивілізації, 4,9% – пограничної моделі цивілізацій (табл. 1).

На міжнародні компанії, штаб-квартири яких розташовані в межах однієї та двох субмоделей західної цивілізації, припадає в середньому 72% та 28% від загальної кількості МК, зосереджених в межах даної моделі цивілізацій. У середньому, на кожну країну, що належить до першої субмоделі західної цивілізації припадає 109 МК (якщо не враховувати кількість МК у США, то на кожну країну даної субмоделі цивілізації припадає в середньому 35 МК), а на кожну країну, що належить до другої субмоделі західної цивілізації, – 28 МК. Найбільш успішними «країнами-продуцентами» МК в межах першої субмоделі західної цивілізації є США та Велика Британія – в середньому 645 та 113 МК у рейтингу "Forbes" щороку відповідно; у межах другої субмоделі – Франція, Німеччина та Швейцарія – відповідно 66, 59 та 40 МК у рейтингу "Forbes" щороку (табл. 2).

У межах східної цивілізації найбільш успішними є МК, штаб-квартири яких географічно розташовані у межах першої (Ямайка, Японія, Аргентина,

Уругвай, Туреччина, Бразилія, Іран, ОАЕ, Саудівська Аравія, Лівія, Ліван, Кувейт, Ірак, Єгипет, Росія) та третьої (Гватемала, Панама, Еквадор, Коста-Ріка, Пакистан, Колумбія, Перу, Тайвань, Південна Корея, Ель Сальвадор, Таїланд, Чилі, Венесуела, Індонезія, Сінгапур, Нігерія, Гана, Китай, Сьєрра-Леоне) субмоделей цивілізації.

Таблиця 1. Цивілізаційна структура найбільш успішних МК світу (за версією "Forbes") [12]

Показник	Модель цивілізації							
	Східна				Погранична	Західна		
	субмоделі			Усього		субмоделі		Усього
1	2	3	1		2			
Частка найбільших компаній світу, % від загальної кількості компаній у рейтингу	18,8	4,8	10,2	33,7	4,9	43,5	12,4	55,9
Зміна частки найбільших компаній світу протягом 2005–2010 рр., % від загальної кількості компаній у рейтингу	+0,75	+1,3	+6,3	+8,35	+1,5	-10,9	+1,05	-9,9
Зміна кількості найбільших компаній світу протягом 2005–2010 рр., од.	+15	+25	+127	+167	+30	-219	+21	-198

Примітка: модель західної цивілізації: США, Австралія, Велика Британія, Нідерланди, Нова Зеландія, Італія, Бельгія, Данія, Франція, Швеція, Ірландія, Норвегія, Швейцарія, Німеччина, Південна Африка, Фінляндія, Польща; модель перехідної цивілізації: Чехія, Австрія, Угорщина, Ізраїль, Іспанія, Україна, Індія; модель східної цивілізації: Аргентина, Японія, Іран, Ямайка, Росія, Бразилія, Єгипет, Ірак, Кувейт, Ліван, Лівія, Саудівська Аравія, ОАЕ, Туреччина, Уругвай, Греція, Філіппіни, Мексика, Ефіопія, Кенія, Португалія, Танзанія, Замбія, Малайзія, Гонконг, Чилі, Китай, Гана, Нігерія, Сьєрра-Леоне, Сінгапур, Таїланд, Ель Сальвадор, Південна Корея, Тайвань, Перу, Коста-Ріка, Індонезія, Пакистан, Колумбія, Венесуела, Панама, Еквадор, Гватемала.

На частку МК, штаб-квартири яких розташовані у географічних межах першої, другої та третьої субмоделей цивілізації, припадає в середньому 56%, 14,3% та 30,1% від загальної кількості МК, зосереджених в межах даної моделі цивілізації. У середньому, на кожну країну, що належить до першої субмоделі східної цивілізації, припадає 25 МК (без урахування японських МК – 6), другої – 10 МК, третьої – 11 МК.

Найбільш успішними «країнами-продуцентами» МК у межах першої субмоделі східної цивілізації є: Японія – в середньому 292 позиції у рейтингу "Forbes" щороку, у межах другої субмоделі – Гонконг (в середньому 41 позиція у рейтингу "Forbes" щороку), у межах третьої субмоделі – Південна Корея та Тайвань (відповідно 51 та 41 позиція) (табл. 3).

У межах пограничної моделі цивілізації найбільш успішною «країною-продуцентом» МК є Індія – 44% від загальної кількості МК, зосереджених в межах даної моделі цивілізації (41 позиція у рейтингу "Forbes"). У цілому ж, на кожну країну, що відноситься до даної моделі цивілізації, припадає в середньому 19 позицій у рейтингу "Forbes" щороку (табл. 4).

Таким чином, найбільш сприятливим для виникнення та успішного функціонування МК є середовище західної та пограничної моделей цивіліза-

Таблиця 2. Кількість найбільш успішних МК (за версією "Forbes"), розташованих у країнах західної моделі цивілізації [12]

№	Країни	Умовні позначення	Роки					Вектор змін за 2005-2010 рр.	
			2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010
1	США	USA	711	693	659	598	551	537	-174
2	Австралія	AUL	35	34	41	49	44	45	10
3	Велика Британія	GBR	131	122	123	116	94	90	-41
4	Нідерланди	NET	32	27	28	24	21	23	-9
5	Нова Зеландія	NZL	1	1	1	2	2	0	-1
6	Італія	ITA	45	46	42	37	41	38	-7
7	Бельгія	BEL	12	12	11	12	12	12	0
8	Данія	DEN	10	11	10	9	12	13	3
Усього 1 субмодель західної цивілізації			977	946	915	847	777	758	-219
Усього компаній на кожну країну першої субмоделі західної цивілізації			122	118	114	106	97	95	-27
9	Франція	FRA	61	66	66	67	72	64	3
10	Швеція	SWE	28	26	28	29	22	27	-1
11	Ірландія	IRE	8	8	11	10	9	16	8
12	Норвегія	NOR	9	9	11	14	9	10	1
13	Швейцарія	SWI	37	39	36	37	45	47	10
14	Німеччина	GER	63	58	57	59	57	57	-6
15	Південна Африка	SAF	17	18	16	17	17	23	6
16	Фінляндія	FIN	15	15	16	16	13	11	-4
17	Польща	POL	2	3	4	4	4	6	4
Усього 2 субмодель західної цивілізації			240	242	245	253	248	261	21
Усього компаній на кожну країну 2 субмоделі західної цивілізації			27	27	27	28	28	29	2
Усього			1217	1188	1160	1100	1025	1019	-198

Таблиця 3. Кількість найбільш успішних МК (за версією "Forbes"), розташованих у країнах східної моделі цивілізації [12]

№	Країни	Умовні позначення	Роки					Вектор змін за 2005-2010 рр.	
			2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010
1	Японія	JPN	326	320	291	259	288	270	-56
2	Аргентина	ARG	-	-	1	-	-	-	-
3	Іран	IRA	-	-	-	-	-	-	-
4	Росія	RUS	13	14	20	29	28	28	15
5	Ямайка	J	-	-	-	-	-	-	-

Продовження табл. 3

№	Країни	Умовні позначення	Роки								Вектор змін за 2005-2010 рр.
			2005	2006	2007	2008	2009	2010			
6	Бразилія	BRA	19	19	22	34	31	33			14
7	Єгипет	EG	1	3	3	3	3	5			4
8	Ірак	IRQ	-	-	-	-	-	-			-
9	Кувейт	KUW	-	-	-	7	9	6			-
10	Ліван	LIVN	-	-	-	-	-	2			-
11	Лівія	LIV	-	-	-	-	-	-			-
12	Саудівська Аравія	ARA	-	5	5	11	15	17			-
13	OAE	UAA	-	-	-	11	13	12			-
14	Туреччина	TUR	11	14	11	14	13	12			1
15	Уругвай	URU	-	-	-	-	-	-			-
Усього перша субмодель східної цивілізації			370	375	353	368	400	385			-22
Усього компаній на кожну країну першої субмодель цивілізації			25	25	24	25	27	26			-1
16	Греція	GRE	12	12	12	12	13	13			1
17	Філіппіни	PHI	2	1	1	2	3	3			1
18	Мексика	MEX	18	17	17	16	18	18			-
19	Замбія	ZAM	-	-	-	-	-	-			-
20	Танзанія	TAN	-	-	-	-	-	-			-
21	Португалія	POR	7	7	8	10	9	9			2
22	Кенія	KEN	-	-	-	-	-	-			-
23	Ефіопія	ETH	-	-	-	-	-	-			-
24	Малайзія	MAL	14	14	14	15	19	18			4
25	Гонконг	HOK	32	36	45	39	42	49			17
Усього друга субмодель східної цивілізації			85	87	97	94	104	110			25
Усього компаній на кожну країну другої субмодель цивілізації			9	9	10	9	10	11			3
26	Чилі	CHL	5	6	6	7	8	8			3
27	Таїланд	THA	13	13	13	14	10	14			1
28	Сингапур	SIN	13	14	14	18	17	18			5
29	Нігерія	NIG	-	-	-	-	-	1			-
30	Гана	GAN	-	-	-	-	-	-			-
31	Китай	CHN	21	28	44	70	91	113			92
32	Сьєрра-Леоне	SRL	-	-	-	-	-	-			-
33	Ель Сальвадор	ELS	-	-	-	-	-	-			-
34	Південна Корея	KOR	41	50	52	52	61	51			10

Закінчення табл. 3

№	Країни	Умовні позначення	Роки								Вектор змін за 2005–2010 рр.
			2005	2006	2007	2008	2009	2010			
35	Тайвань	TAI	35	41	42	42	45	39		4	
36	Перу	PER	1	-	1	2	2	2	3	2	
37	Коста-Рика	COS	-	-	-	-	-	-	-	-	
38	Пакистан	PAK	2	2	2	2	2	2	1	-1	
39	Індонезія	IDO	8	7	4	6	6	10	2	2	
40	Колумбія	COL	-	2	2	2	2	3	3	-	
41	Венесуела	VEN	-	1	2	2	2	2	3	-	
42	Панама	PAN	-	-	1	1	1	1	2	-	
43	Еквадор	EOA	-	-	-	-	-	-	-	-	
44	Гватемала	GUA	-	-	-	-	-	-	-	-	
Усього третя субмодель східної цивілізації			139	164	183	218	248	266	118		
Усього компаній на кожну країну другої субмодель цивілізації			7	9	10	11	13	14	6		
Усього			594	626	633	680	752	761	167		

Таблиця 4. Кількість найбільш успішних МК (за версією "Forbes"), розташованих у країнах пограничної моделі цивілізації [12]

№	Країни	Умовні позначення	Роки								Вектор змін за 2005–2010 рр.
			2005	2006	2007	2008	2009	2010			
1	Індія	IND	30	33	34	48	47	56	26		
2	Іспанія	SPA	30	29	36	29	33	29	-1		
3	Україна	UKR	-	-	-	-	-	-	-		
4	Ізраїль	ISR	8	9	9	10	13	11	3		
5	Австрія	AUT	9	10	13	13	13	12	3		
Усього			77	81	92	100	106	108	31		
Усього компаній на кожну країну пограничної цивілізації			15	16	18	20	21	22	6		

ції, що обумовлено порівняно високим рівнем схожості в системах цінностей даних моделей (рис. 2).

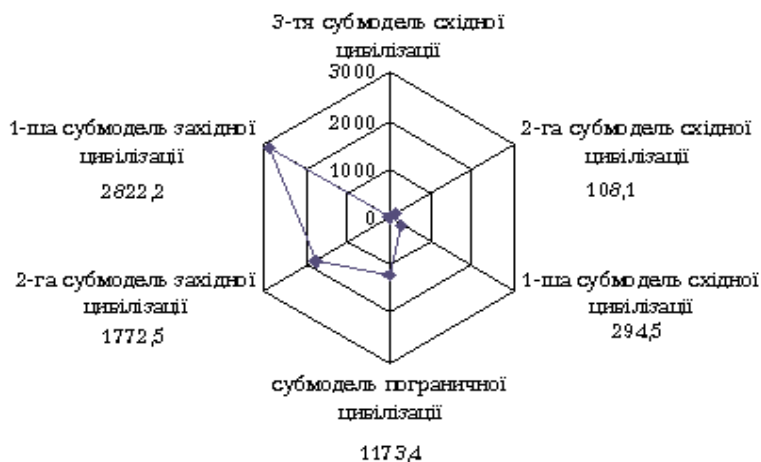

Рис. 2. Евклідова відстань між інтегральними параметрами субмоделей цивілізацій [12]

Серед чинників, які позитивно впливають на активність та ефективність діяльності міжнародних компаній, необхідно виокремити такі:

- переважання індивідуальних цінностей та інтересів над груповими, відтворення егалітарної цивілізаційної парадигми;
- еволюційний тип розвитку;
- переважання розподільчих принципів соціальної справедливості;
- активна підтримка підприємницької ініціативи;
- високий рівень раціоналізації діяльності;
- культ науки;
- недопущення високого рівня корупції;
- забезпечення високого та середнього рівнів економічної свободи [12].

Висновки. Таким чином, корпоративна активність та успішність МК знаходиться у тісному зв'язку із цивілізаційною приналежністю країни базування. Врахування цивілізаційних детермінантів корпоративної активності й успішності дозволяє значно розширити методологічні засади дослідження успішності й активності МК на світових ринках, краще зрозуміти чинники успіху МК в умовах турбулентності зовнішнього середовища та глобальних зрушень.

1. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації. – К.: КНЕУ, 2004. – 275 с.

2. Бжезинський З. Велика шахматна дошка: господство Америки і її геостратегічне імперативу / Пер. с англ. О.Ю. Уральської. – М.: Международные отношения, 1998. – 255 с.

3. Гельвановський М., Жуковская В., Трофимова М. Конкурентоспособность в микро-, мезо- и макроуровневом измерении // Российский экономический журнал. – 1998. – №3. – С. 67–77.

4. Грондон М. Культурна типологія економічного розвитку // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2008. – №53. – С. 62–71.

5. Куриляк В.Є. Менеджмент: міжцивілізаційні і міжкультурні основи: Монографія / Вступне слово док. екон. наук, проф. С.І. Юрія. – К.: Кондор, 2010. – 482 с.

6. Лал Д. Непреднамеренные последствия. Влияние обеспеченности факторами производства, культуры и политики на долгосрочные экономические результаты / Пер. с англ. Т. Даниловой под ред. А. Куряева и Ю. Кузнецова. – М.: ИРИСЭН, 2007. – 338 с.
7. Портер М. Международная конкуренция / Пер. с англ.; Под ред. и с предисл. В.Д. Шетинина. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.
8. Пространство и время в мировой политике и международных отношениях: Материалы 4 Конвента РАМИ: В 10 т. / Под ред. А.Ю. Мельвиля; Рос. ассоциация междунар. исследований. – М.: МГИМО-Университет, 2007. – Т. 1. – 147 с.
9. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. – К.: Знання, 2007. – 670 с.
10. Фукуяма Ф. Сильное государство: управление и мировой порядок в XXI веке: Науч.-поп. изд. / Пер. с англ. О.Э. Колесникова, Н.Г. Кротовской, В.С. Кулагиной-Ярцевой, Е.Г. Рудневой, М.А. Султановой, Е.Н. Фединой, Н.А. Цыркун; Под общ. ред. О.Э. Колесникова. – М.: АСТ: АСТ Москва: Хранитель, 2006. – 224 с.
11. Цивилизации в глобализирующемся мире: Предварительные итоги междисциплинарного проекта (по материалам научной конференции, отв. ред. В.Г. Хорос). – М.: ИМЭМО РАН, 2009. – 162 с.
12. Чернега О.Б., Бочарова Ю.Г. Конкурентоспроможність національної економіки: цивілізаційні виміри та особливості управління в умовах глобалізації / М-во освіти і науки, молоді та спорту України. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2011. – 348 с.
13. Cultural Dilemmas of International Management // www.joim.pl.
14. Driver, S., Martell, L. New Labour: Culture and Economy // www.sussex.ac.uk.
15. Dunning, J.H. The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future // biz.konkuk.ac.kr.
16. Kong, L. Culture, economy, policy: trends and developments // profile.nus.edu.sg.
17. Root, F., Visudtibhan, K. International strategic management: challenges and opportunities // books.google.ru.

Стаття надійшла до редакції 5.06.2012.